

Első évi folyam.

6. szám.

Február 5. 1865.

Gróf Zichy Nándor.

Minő zajjal rohan a hegy oldalán csörtető patok, s mily nesztelen csöndben futja meg pályáját a síkság mély folyója! Pedig amannak csattogó habjai nem birnak el ezüst-fodraikon egy csolnakot sem, — míg emennek lassu, fény nélküli vize a legnagyobb terheket hordja hátán.

Hány ember van, ki csekély létére is nagy zajt üt magával, mint ama sziklákon járó csermely, s ragyogás közt futja le pályáját a nélkül, hogy valaha a mások javáért legkisebb terhet is magára vett volna. Míg a munkás szerénység s reális jellem mély folyóként, moraj nélkül halad önásta medrében, és fölvesz utjában minden terhet, melyet hordania a közjó parancsol.

Ez utóbbi jellemek közé tartozik Zichy Nándor gróf.

Nem látjuk őt sehoh, a hol csillogni kell haszon

nélkül; de munkára, tette mindig, mindenütt kész, a hol a közügy igénybe veszi.

Ifju még. De az ifjuság könnyű örömei helyett solid tanulmányok közt érve, korát megelőző higgadt komolysággal látjuk őt szólni és cselekedni. S szükség nélkül szólni, haszon nélkül tenni — nem szokása.

A tér, melyen eddig leginkább foglalkozni láttuk, a nemzetgazdaság tere. S valóban, ha hazánk viszonyai felett széttékintünk, e mezőnek van legtöbb szüksége az értelmes és kitartó munkásokra. És Zichy Nándor e térre úgy lépett föl, hogy közlegénykedés nélkül, egyszerre a vezérek sorába emelkedett.

+ 1862. évi

Az országos gazdasági egyesület statisztikai és közgazdasági szakosztálya magában foglalja hazánkban e téren elsörendű legjelesebb tehetségeit; s midőn annyi kitünő férfi elnököt keresett: minden

elágazás nélkül egy volt a vélemény, minden szem két férfi felé fordult, s Lónyay Menyhért mellett az alelnökségre egyhangulag gróf Zichy Nándor lön elválasztva. Lónyayval egy széket ülni már magában is dicsőség, de legnagyobb kitüntetés, annyi jelesek élén állani, s önmaguk e jelesek által ültettni az első helyre.

Ugyancsak az orsz. gazd. egyesület kebelében, a juhászati szakosztálynak szintén elnöke az ifju gróf.

Tagja ezen nagy horderejű intézet ügyeit igazgató választmánynak.

És rá nézve mindez nem pusztán cim. Élénk és tevékeny részt vesz mindenütt a tanácskozásokban és cselekvésben egyaránt. Ő volt az, a ki a szabad kereskedés eszméjét a közgazdasági szakosztály kebelében legelőször szőnyegre hozta, a journalistika terén fejtegette, s ugyanő általa nyújtották be legújabb tanácskozás végett az angol kamarák azon ma már ismeretes adresset, melyben azok az ausztriai birodalmat a kereskedési szabadság jó voltáról igyekező meggyőzni, felhívni bennünket annak elfogadására.

Midőn a Ruston-féle (de ugynevezett : „első magyar”) gözhajózási vállalatot a cs. k. szab. dunagözhajózási társaság megvette, s a dunavidék legelőbbskelő birtokosai és kereskedői elhatározták, hogy a megszűnt vállalat helyére egy igazán magyar gözhajó-társulatot alakítsanak : a társulat elnökévé egyhangulag gróf Zichy Nándort kérték föl, és pedig nem cerimonia volt ez, hanem a leghatározottabb bizalom és ragaszkodás nyilvánulása. Dunaparti városok és községek, számos aláírásokkal ellátott bizalmi nyilatkozatokat küldtek képviselőiktől az első gyűlésre, melyek mindenikében a legmelegebb rokonszenv hangján kérték föl, hogy álljon élére az általok létesíteni annyira óhajtott közhasznú vállalatnak.

Azóta angolok : Sommerset Beaumont és társai, egy kereskedelmi társaság alakítására tettek komoly lépéseket, melynek feladata leendő : a magyar gabona, bor, kender és dohánytermelőt egyenes

összeköttetésbe hozni a világ egyik legjobb piacával, Angliával, s ez által a közvetítő kiskereskedők kezéből az üzletet és adásvételen forduló haszon tetemes részét kivévén, a közvetlen érintkezésből származó jelentékeny nyereséget egyenesen és egészben a termeszítő gazdának juttatni. Nem lehet célunk e vállalat üdvös voltát e helyen mutogatni; ismertették a célt és eszközeit annak idejében a lapok. Mi csak annyit említünk meg itt, hogy az angolok magyar urakkal szövetkezve, fogják életbeléptetni reánk nézve mindenesetre nagyfontosságú vállalatukat, s hogy e magyar urakkal közösen, már nemcsak kérelmezték, de meg is nyerték az engedélyt, s hogy e magyar urak közt a vállalat élén gróf Zichy Nándor ismét ott áll; — nem jól mondtuk : ott fut és fárad, mert ő ez ügyben is egyike a legtevékenyebb munkásoknak.

Ő volt az, ki a vidéki gazdasági egyesületekhez, sőt az ország minden részébe, felszólításokat küldött szét e kereskedelmi társulat pártolására. Ő volt az, ki az országos gazdasági egyesület közgazdasági szakosztályának legközelebbi ülésén a földmives osztály hitelviszonyainak javítása iránt felszólalt, s e fontos tárgyban a jövő ülésen értekezést tartani ígérkezett. —

Nehéz időket élünk. Nagy munka vár reánk. A hazát megszerezni ősünknek elég volt az erő és vitézség. A hazát megtartani, más eszközök kellenek. Nemzeti létünk feltétele : a szellemi és erkölcsi felsőbbség. Nemzeti jóllétünké a gazdagság. Ezek után kell minden áron törekedni. A cél felé csak azok vezethetnek bennünket, kik ama tulajdonoknak egyénileg már birtokában vannak. Széchenyi Istvánokra van szükségünk, vagy legalább, kik az ő nyomdokain járnak. Zichy Nándort ez uton látjuk. Lépéseit örömmel kísérvük figyelemmel. Az ifjabb aristocrazia legreményteljesebb tagjának tartjuk, s választott iránya és munkássága elég kezesség várakozásaink beteljesülésére.

Szathmári Károly.

Dal a királyokról.

Idegenek földjére bujdos
Béla — zord Endre elül :
De irigy bátyja gyanujától
Ah még ott se menekül !

Sötét éjjelen föl-fölretten
S ágyából szökve kiszáll —
Sötét éjjelen gyűjt tanácsot
A háborodó király.

„Ah hát már én itt palotámban
Csak meg se nyugodhatom !
Orgyilkosok sutognak, járnak
Ajtókon, ablakokon.

Hah ! Béla nem — nem békejobbra,
Hah ! jól tudom, mire vágy :
Hogy életemmel az irigynek
Trónom is engedjem át.

Hejh Béla, hejh! — de nos urak ti!
 Vagy nincs kar itt, ki merész?
 Ah udvaromból kifogyott már
 A dárda s a kelevéz!

Hát törre tör nem illenék-e,
 Vagy miért ne lesre les?
 Hisz a kaján, rosz, irigy testvér
 Úgy is csak a résre les! — “

—, Uram király! — morgott egy vén ősz, —
 Ne háborgasd te szivedet;
 Hiszen a trónt te néked egykor
 Nem kardja szerezte meg?”

„Hogy érte majd meddő maradnék,
 Hitvány, buta fadarab; —
 Vagy bölcséjében, hah! urak ti —
 Megfojtsam-é fiamat? — “

Tán az urak hogy Béla gyilkos,
 Hogy kaján — el is hívék?
 Oh az urak még jól tudák mind,
 Mi bántja Endre szívét.

Oh az urak még jól tudák mind,
 Hogy Endre mit cselekedett;
 Hogy a hős Béla életének
 Titkon cseleket vetett!

Ah! mily kaján testvér volt mindig —
 És bár úgy is hala meg:
 Mégis — mégis ah! mily zokogva
 Siratta Béla meg!

„Mit vártok itt? — — Ah hogy fiam majd
 Szétszakatom-e talán?”
 — Sötét éjben az urak félve
 Hát összepillantának ám!

S tized napon — heted napon még,
 A Tisza partjainál
 Bélára tör vad csattogással,
 A háborodott király.

És harcolnak, robognak, zúgnak
 Éjfélig — ki hajnalig;
 A csatazaj fölhat az égbe
 És le a mély pokolig. —

A Tisza partja széles, széles:
 A Tisza medre beh mély!
 Belé temetni annyi holtat —
 Sírnak — mégis oh mi csekély!

Sok jó vitéz hullott el akkor
 Az erdős hegyek alatt:
 De végre a gögös király is
 Ott letaposva maradt.

Ah! mily dölyfös király volt mindig —
 Mert annak is mondható:
 S mégis — s mégis mennyi hivséggel
 Borúla Béla reá!

Tolnai Lajos.

Rákóczi Erzsébet.

(Történeti beszély.)

V.

A t a p o l c s á n y i D i á n a .

(Vége.)

Ezt látszott érezni a *tapolcsányi Diána* is. Arca oly üde, oly eleven, mint a mosolygó erdei virágok, melyek között szép szürkéje könnyű lábai tapodnak; szeme oly élénken, oly elevenen ragyog, mint a tavaszi nap s egész lénye oly elfogulatlan vidám, mint az erdő valamelyik özikéjé, melynek füléhez még a kopók csaholása el nem hatott.

Öltözete, mosolygó arcával s a mosolygó természettel oly édes öszhangban olvadt össze, hogy a jóval komolyabb természetű férjre, ki neje mellett lovagolt, sem tévesztette el jótékony hatását.

Ez is kedvtelve, néha csaknem élvezetittasan tekintett az előtte lovagló amazonra.

— Kedvesem! — mond neje mellé lovagolva, — már idestova elérjük azt a szép tisztást, hova a reggelit rendeltem.

— Annál jobb, kissé el vagyok fáradva s a hosszas lovaglás után megéheztem.

— Ugyde embereink mindannyian az elejtett vadak összeszedésével vannak elfoglalva. Nem hiszem, hogy még idáig érhetek volna.

— Nem tesz semmit. Majd bevárjuk őket. Fáradtan úgy sem jó reggelizni. Addig majd megpihenünk, — mondja Erzsébet, kis ostorával könnyedén pattintva. Csak az elejtett vadakat ne hozzák közel, sajnálom a szegény kivégzett állatokat.

— S csodálatos, üldözésekben mégis oly nagy örömet leled.

— Én? oh nem. Én csak a szabadban lovaglást, a pompás léget s a gyönyörű erdőt szeretem; ezért jövök oly örömet ki a vadászatokra.

Pár percig újra némán haladtak egymás mellett.

— Ah, mily gyönyörű hely ez! kiált végre Er-

zsébet, a mint egyszerre az erdő fái közül tisztásra bukkantak.

— Ezt választottam reggelizési helyül számodra, — mondja Erdődy.

— Köszönöm, igen-igen köszönöm, — mondja Erzsébet, — miközben az udvarias férj leszállva, nejét könnyedén leemelé; — kegyelmed oly igen jó hozzám.

S ezt mondva, néhány lépés után, melyet egy gazdag lombu lokor felé tett, minden teketória nélkül a gyönyörű pázsitra heveredett.

Erdődy György lekantározta a paripákat s szabadon bocsátva a két nemes állatot, neje piciny, vörös topánkába foglalt lábaihoz terült le.

— Azt mondád, jó vagyok hozzád — mondta a helyfoglalás után.

— De bezzeg nem vagy te hozzám jó.

— Hogy - hogy?

— kérdi amaz csodálkozva. Én?

— Te; te! Már két hónapja, hogy férj és nő vagyunk, és semmivel sem viseltetel melegebben hozzám, mint testvér a testvér iránt.

— Hát vétettem-e valamit kegyelmednek? Nem vagyok-e minden szavára engedelmes?

Erdődy György felkelt s oda ült fiatal neje mellé, kinek karcsu derekát átfogja jobb karjával.

Erdődy csinos szöke ifju volt, ki épen nem volt méltatlan párnak nevezhető a fiatal nő mellett.

— No jó. Ha engedelmes vagy, hát engedd e gyönyörű piciny ajkakat érinteni már egyszer ajkaimmal.

— Azt nem tehetem, — mond komolyan Erzsébet, magát visszavonva.

— Hogy-hogy? Nincs-e ez megengedve férj és nő között?

— Azt nem tudom. De én nem tehetem. A kegyelmed nagybátyja, Ádám sem kívánta azt tőlem soha, — miután jól ismerte szent fogadásomat.

— Minő fogadás? kérdi Erdődy idegenül.

— Midőn az általam alkotott imatársulatba beléptem, erős fogadást tettem lelkem üdvösségé-

re, hogy ajkaim férfi ajkát nem fogják érinteni soha.

— És mi adott erre okot?

— Olvastam a szentek életében, különösen a boldog emlékezetű sz. Margitában, hogy ez is hasonló fogadást tett volt.

— S miért nem mondád ezt nekem esküvőnk előtt?

— Kérdezett-e kegyelmed valamit tőlem? . . . kérdi Erzsébet nem minden keserűség nélkül.

— Jó; de azt nem fogadtad, hogyha valaki erővel teszi meg, nem fogod eltűrni? — mondja fél tréfa s fél szenvedélylyel Erdődy. S ezt mondva könnyedén átkarolá a nőt, hogy csókot raboljon kis duzzogó ajkáról, mely oly édesen beszél.

De Erzsébet egy pillanat alatt talpon volt, s a kis rubintos tör ott villogott parányi jobb kezében.

— Gondolja meg kegyelmed! — kiált fenyegetve, — hogy lelkem üdvössége van kockán s előbb megölöm kegyelmedet, vagy magamat, hogysem a jövő életet veszélyeztessen.

S arcán, szemeiben látszott, hogy a mit mond, képes lesz végre is hajtani.

Erdődy, ki szintén felállott, nem tehetette, hogy saját-ságos helyzete felett

el ne mosolyodjék, még e percben is.

Egy férj és nő az erdő magányában, amaz csókot kívánva s ez tört kínálva csók helyett!

A mosoly azonban boszankodássá változott.

— No csak lassan, lassan galambom! — mond, kedvetlenül levágva magát a gyepre. Te szép helyzetbe hoztál engem! Az egykori *Diána* szarvassá tette a reá leselkedő *Akteont*; a tapolcsányi *Diána* pedig *lóvá* tette férjét. Mondhatom szépen vagyunk!

VI. A válóper.

A kezdet elég jó volt tréfának; de tudjuk, hogy a tréfa is unottá válik, ha hosszas.

Erzsébet szélvészént repült a vár felé.

Ekként gondolkozott Erdődy is s nevével szigorubban kezdé éreztetni férji hatalmát.

Ez mind nagyobb elkeseredést szült mindkét részről s miután Erdődy György az ellenzéki párt-hoz kezdett hajolni, maga Báthori Zsófia sem bánta volna, hogy a Rákóczi-jószágok gyámoltja férjének kezéről elüttessenek.

Mint legközelebbi rokon s az üldözött pártfőgőja, Erzsébetet megint magával vitte s az elkülönző pert férje ellen megindíttatá.

Nagy baj volt azonban, hogy az összezördülés valódi okát egyik fél sem vallá be s így nem volt más alap, mint *a kiengesztelhetetlen gyűlölség.*

Színleg sok minden el lön követve, de minden kibékítési kísérlet úgy intézve, hogy az a házassélek közötti elkeseredést még növelje.

Végre ki lön tűzve a nap, melyen Erdődynek a munkácsi várban meg kellett jelennie, hogy ott az elkülönzési feltételek megállapítása után a feltételeket aláírja.

Erdődy a közelebbi falvak egyikében hagyá kíséretét, nehogy azzal mintegy ellenségei vendégszeretetét kelljen igénybe vennie; maga pedig paripára szökve, utját akként intézte, hogy a szerződés aláírása napját megelőző estén Munkácsra érjen.

Ő Erzsébetet szive mélyéből szeretete; azért nem csoda, hogy azon vidék, melyet egykor menyasszonyával oly boldog reményekkel látott, most le-
verőleg hatott rá.

Paripáját menetére hagyva, egészen átengedte magát búskomorságának, midőn az erdőből egyszerre rémült kiáltás hatolt feléje s az erdei ut kanyarodásán vadul vágató ló tünt fel, mely egy kétségbeesésben a ló sörényébe kapaszkodó amazont vonzolt, kinek egyik lába a kengyelbe akadva, csak alig tudá még magát a ló oldalán fenn-tartani.

Erdődy egy percig sem habozott, hanem le-
szökve saját lováról, a feléje vágató paripát oly erővel ragadta meg, hogy az egyszerre oldalt esett, miközben a nő nyergével együtt a földre fordult.

Erdődy hagyta tova vágatni az újra felszökött lovat s a nő után hajolt, ki eszméletlenül feküdt előtte a földön.

Emberszeretet és kandiság, sőt talán némi sejtetem is egyaránt ösztönözték, hogy az elaléltat azonnal felemelje, s mily kellemes kellemetlen volt meglepetése, midőn abban nejtét ismerte föl.

Egy közeli forrásból lemosta azon karcolás vé-
rét, melyet Erzsébet leestében kapott; aztán saját lovát elővezetvén, fölemelte kedves terhét s az előbbinél kétségtelenül jobb kedvvel haladt előre.

A nap már hanyatlóban volt s az erdő fái alatt küldé be ragyogó sugarait; ezeknek az őszi lombokról visszaverődő fénye oly csodás szépséget kölcsönzött Erzsébetnek, hogy Erdődy nem győzte eléggé bámulni.

Lassankint a halvány arc kezdé visszanyerni eleven pirosságát s a kebel magasabban, szababban kezdé lélegzeni.

Erdődy csak azon vette magát észre, midőn fű-
tei gyönyörű neje homlokát érék s nem tudott vágyának ellenállani, hogy az ifju vér melegétől csaknem kicsattanó piros ajkakát először életében ajkaival ne érintse.

Mily hosszú volt e csók, talán maga sem tudta, de azt érezte, hogy ez ajkak az övéi alatt mindinkább bemelegülnek s egész addig végét nem tudta szakítani, míg a szép csillagpár fel nem nyilt s előbb ijedten, majd szemrehányólag nem tekintett rá.

— Megbocsáss kedves nóm, Erzsébetem! — rebegé aztán önfeledten. A kínálkozó kísértetnek nem tudtam ellentállani, hogy meg ne izleljem azt a menyországot, melyet a te fogadásod előttem végképen bezárt.

Erzsébet arca lángba borult s szemeit újra le-
hunytá, mintha egy édes álmadozást akarna folytatni.

Csak pár perc mulva nyitá fel újra, miközben megszólalt:

— Hol vagyok? Mi történt velem?

— Paripád elragadt s én valék oly szerencsés, hogy szembejőve, felfoghattam azt.

— Igen, igen; vadászlovam megsántult, s ez ismeretlen paripát rendelték alám. Emlékezem, hogy egy átugró rókától megriadt alattam, s eszeveszeten vágatott velem az erdőben, mignem egy ág lesodra róla, hogy csak alig valék képes oldalán maradni. . . . Most már jól emlékezem mindenre. Köszönöm kegyelmednek Erdődy uram, hogy e rosz életet nem sajnálta megmenteni. . . . De most álljunk meg, lovászomnak itt nyomban kell lennie.

Az amazon könnyedén szökött le lovagja öléből s ime csakugyan jött a lovász nagy lelken-
dezve.

Erzsébet jól kiszidta az öreg szolgát rosz ajánlataért; aztán felkapott a szolgáló lovára.

— Isten kegyelmeddel Erdődy uram! — mond egy jelentékeny tekintettel; — holnap találkozni fogunk!

S Erdődyt és saját lovását a faképnél hagyva, szélvészfért repült a vár felé.

Másnap nagy gyülekezet volt a munkácsi vár palotájában.

Báthori Zsófia elnökölt s a toll vitele Sámbarra bízott.

Jelen volt a megye néhány törvényes embere, több lelkész s a váló felek.

— A kegyes ég látja szívünket, — mond Báthori Zsófia, ég helyett a palota öreg boltjára tekintve, — hogy mi a kibékítésre mindent megkísérlettünk; miután azonban ez nem sikerült, azon kell lennünk, hogy az elkülönítés jó módjával történhessék. Jelen van mind a két fél s adja elő mindenik kívánságát; — egyébiránt itt főleg csak a Rákóczi-jószágok visszaadásáról lehet szó.

— Megbocsásson nagyságod, — mond felállva Sámbar uram, — de mint az egyház alázatos szolgálója, csak épen a formalitás végett kénytelen vagyok még a felekhez egy utolsó kérdést intézni.

Báthori Zsófia kedvetlenül intett reá fejével.

— Kérdelek tehát Erdődy György: valóban oly engesztelhetetlenül gyűlölöd-e e veled szemben ülő asszonyszemélyt, hogy vele való éléled elviselhetetlenné vált légyen?

Erdődy mosolyogva kelt föl s miután Erzsébetre egy sokatmondó tekintetet vetett, megszólalt:

— Én nemcsak hogy nem gyűlölöm őt, hanem örökre boldogtalan lennék szeretete nélkül; s mint igaz hitestársamat ezennel újból is visszakövetelem. . . Felszólítalak téged Rákóczi Erzsébet, tedd szivedre kezedet s igaz szived szerint nyilatkoztasd ki, valóban nem akarod-e nekem tett hitedet mint hü feleséghez illik, beváltani?

Báthori Erzsébet hideg megvetéssel nézett Er-

dődyre; aztán teljes megnyugvással fordítá tekintetét gyámleányára.

Most Erzsébet állt fel s szemeit merően Sámbarra szögezve, kérdé:

— Szabad-e akaratomat végre igazán és szívem szerint kimondanom?

— Hogyne, természetesen, — mond ez, nem minden zavar nélkül.

— Én tehát kinyilatkoztatom, hogy Erdődy uram és férjem iránt nemhogy gyűlölséggel viseltetném: de sőt kötelességemnek ismerem őt mint igaz hitvese, halálomig teljes szívemből szolgálni; — s ezt annyival is inkább, hogy tegnap óta életemet is ő kegyelmének köszönhetem. Mindaz, mi eddigi egymásiránti idegenségünket okozá, nem vala egyéb, mint az én gyermeki eszem és egy kis félreértés. Ábrándos gyermeki észszel tettem fogadást, de érzem, hogy erősebb ennél oltárnál tett hitem, kötelességem, de legkivált szívem parancsoló szava.

Erdődy nem is várta kétszer a mondást, hanem karon fogá nejét s tisztességesen köszönve, kezdé kifelé vezetni.

Erzsébet arca örömtől sugárzott. Csak most érezte magát először önmagának visszaadva.

Leghosszabb orruk lett az ügyvédeknek, kik az elkülönzési perből jócska hasznot reméltek.

— Fejtse meg kend pater e hirtelen való változást! — mondja a nagyasszony pater Sámbarhoz közelítve.

— Szjah, nagyságos asszonyom! Ez bizony nem egyéb lesz, mint az, hogy a kis leányból nagy asszony lett. Az *idő*, nagyságos asszonyom, az *idő*!

P. Szathmáry Károly.

Egy szibériai lengyel menekvése.

(Táj- és népismertető elbeszélés.)

(Vége.)

Pietrowskínak szerepéhez hiven mindazon kötelességeket el kellett végeznie, melyek egy ilyen zarándokhoz illők s különösen az april közepén kezdődő husvét-héten zarándoktársaival együtt kellett elmorognia a rendkívül hosszú imádságokat, aztán naponként el kellett mennie a hajnali misére meg a vecsernyére, ezer meg ezer keresztet kellett vetnie, százszor hajlongania, gyertyácskákat tartania s a pópáknak kezét csókolnia. — A pópákkal szemben nem igen jól érezte magát, mert tartott tőle, hogy valamelyik ki találja őt kérdezni az orosz krédóból, s ebben nem igen érezte magát otthonosnak. Szerencsére a tisz-

telendő urak megelégedtek a hajlongással, s magában véve ez is elég testgyakorlat volt.

Weliki-Ustjugban leginkább faházak vannak, s csak a Szecsána partján láthatni néhány csinos köépületet. E hely főekességei a sárgára füstött egyházak, zöldre mázolt ércetetőikkel. Van a városban egy férfi- s egy nőzárda s lakosainak száma 15,000, a kik élénk kereskedést üznek. A birodalom különböző részeiből itt özönlik össze némi árucikk, mint: gabna, len, kender, faggyú, sózott hus, thea, fa és prémneműek s tb. A hajósok a búcsujárókat ingyen viszik el Archangelbe, ezeknek azonban sajátjukból kell étkezniök, a miért

mindegyikök el szokta magát lisztkészlettel látni, s azok, a kik a hajón evezésre is vállalkoznak, díjúl 15 rubelt kapnak. *Pietrowski* fölhasználta ez alkalmat kissé meglapult tárcája javára. Midőn a hajóra lépett, tőle úgy mint a többi zarándoktól is utlevelet kértek, miket a hajósgazda Archangelig magánál tartott. Ez azonban szerencsére meglegedett az egyszer már szerepelt beirt papírlappal. A hajó május 10-dikén feszítette ki vitorláit s ezzel utnak indult.

Az ilyen dwinai hajó messziről úgy néz ki mint valami uszó szérü. Rendesen evezősök hajtják s így 40—60 ilyen emberre van szüksége. Az evezők egyszerű fenyűk, természetes állapotukban. A fedezeten, nyers fából készülve, nagy négyszögletű, cövekeken nyugvó s félig földdel töltött alkotvány áll: ez a hajó népségének tüzhelye; a tüzhely fölött hatalmas favillák ágaskodnak a bográcok számára. Mindegyik zarándok önmaga főzi meg ebédjét s ezért a tűz egész napon át ég. A búcsujárók már elindulásuk előtt való este a fedezetre vitték holmijüket s ott is aludtak. Hajnalban hangos szóval kiáltot a kormányos: „Ülj le s imádkozzál!” mire mindenki törökösen maga alá vetette lábait s percnyi ünnepélyes hallgatás után ismét fölkel mindenki, magára hányta a keresztet s aztán megtette a szokásos hajlongást. Erre mindenki egy-egy darab rézpénzt a Dwinába vetett, hogy a folyam szíveskedjék magát jól viselni.

Valahányszor egy-egy kápolna tünt föl a Dwina partjain, a főntebb említett szertartás épen úgy ismétlődött, valamint minden megállapodás után is. Ha az idő szép volt, a folyóra bizták a hajó vitelét s ilyenkor aztán az evezősök beszélgettek, vagy orosz népdalokat énekeltek, melyeknek melódiája ugyan elég kedves, de szövege végzetlenül gondolatszegény. Minden vigyázat dacára kétszer zátonyra jutottak s ekkor ugyancsak kellett dolgozniok, hogy megint vízre juthassanak.

Ez ut két hétig tartott, s minél közelebb jutottak Archangelhez, annál rövidebbek voltak az éjek, s végre a nap lenyugta és fölkelése közt csak két óráig tartó szürkület volt.

Mihelyt meglátta a legénység Archangel templomtornyának aranyozott hegyeit, szokás szerint örömrivalgás tört ki, a tüzhelyet a folyamba vetették, összetörték az evezőket, s aztán a kikötőben minden evezőlegény megkapta utlevelét s 15 rubeljét.

A lengyel így tehát elérte utazása célját, s biztossággal számított rá, hogy itt csak akad olyan hajóra, mely őt a szabadság valamely országába

viendi. Azonban már azon körülmény is aggodalomba ejtette, hogy a kikötőben levő számos hajók egyikén sem látott francia lobogót s midőn a kikötő szervezésével teljesen megismerkedett, bátorsága még jobban elhagyta.

Mindenek előtt azon kellett lennie, hogy zarándok szerepét tovább is játszsza, ha nem akart elárultatni. A búcsujárók elhelyezésére a szerzetesek szállásokat készítettek, miket aztán tele tömtek kegyes férfi- és asszony személyekkel. E helyeken nem igen voltak könnyűk az áhitatossági gyakorlatok. Az egyik gyakorlat például abban állott, hogy a nagy evangéliomot az illetőnek a hátán meg a nyakán kellett tartania, e könyv pedig oly nehéz volt, hogy azt a pápa alig bírta el; boritéka röfnél hosszabb és szélesebb deszkákból állott, s a mellett ki volt cifrázva a 12 apostolnak merő ezüsből készült alakjával. Az ilyen evangéliomot addig nyakon tartani, míg a pápa mondókáját kiolvassa belőle, valóságos csodákat művel: elosztatja a főfájást, megszünteti a köszvényt sat.

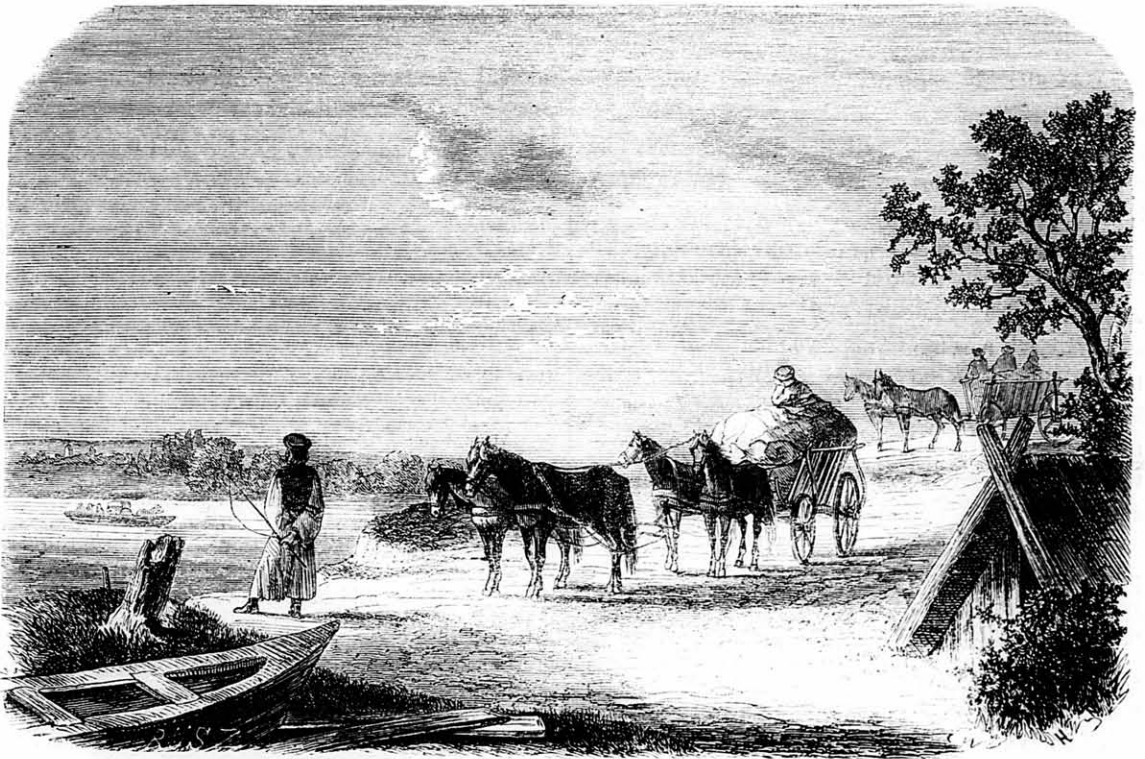
Archangel lakosainak száma 20000, s mint az északi városok nagyobb része, ez is fából épült s a Dwinán keresztül vert fahíd összeköti az áteltenben levő Szolonbal nevű szigettel, mely olyan külvárosfélét képez; itt van a kormányzó palotája is. Archangel főutcaja, mely keresztül vágja az egész várost, ki van kövezve, a mellékutcákon azonban sár és piszokban kell gázolni.

Pietrowski mindennap rajta volt, hogy valami dolga akadjon a kikötőben. A part hosszában katonaörbökből álló láncolat vonult végig, s e mellett még minden hajó földözetére is volt egy-egy katona örül állítva. Mint orosz paraszt és zarándok feltűnés nélkül nem szólíthatott meg valamely külföldi hajós kapitányt vagy matrózt, s csak egyszer volt az a bátorsága, hogy egy, már elvitorlázni kész hajó matrózaihoz majd franciául, majd meg németül szólott; ezek elejénte rábámultak, aztán pedig kinevették, mert alkalmasint más nemzetbeliek voltak, s a szökevénynek ugyancsak sietnie kellett ez elkotródással, mert a kíváncsiak már kört kezdettek körüle képezni. Még meg is fürdött a kikötő jéghideg vizében, azon reményben, hogy tán hozzá közeledhetik valamely idegen hajóhoz, azonban hiába iparkodott a szigoruan őrzött határon átkelni, s így nem maradt számára egyéb hátra, mint elhagyni a várost, hacsak ott tartózkodásával nem akart maga iránt gyanut költetni, mi elfogatását vonta volna maga után.

Zarándok-társai előtt kinyilatkozhatta, hogy ő tovább megy Szolowesck felé; ellátta magát ke-

nyér és sóval s azzal a Dwina mentében a nevezett előfok felé tartott. Az idő meleg és szép volt, a vidék azonban róna, kopár és elhagyatott. Midőn este egy kunyhóba betérése után gazdájától egy ital tejet kért, ez őt a szomszédhoz utasította; s midőn szokásos keresztvetései után átadta pénzét, az itt levő három asszony nagyon szűken mérte ki számára a tejet, sőt hozzá még savanyu arcot is vágott. Elejénte nem tudta ennek okát elgondolni, később azonban tudára esett, hogy ezek az asszonyok óhitűek (starowerzsi,) s hogy keresztvetése módjából benne szerencsétlen orthodoxra ismertek. Az asszonyok nyíltan fejezték ki

gényebbé és sivárabbá vált. Az idő néhány napon át igen szép volt s a nap oly melegen sütött, hogy bundája terhére kezdett válni; később azonban hatalmas szél kerekedett, mely a közel levő tenger felszínét több napon át tajtékká korbácsolta. Szorosan a tenger partján, egy kis, szegény telepen nagy csoport zarándokra talált, kik csak a vihar szüntét várták, hogy átkeljenek a szent szigetre. *Pietrowski* azt mondta nekik, hogy ő majd csak az előfoktól zarándokol át a szigetre, s tovább folytatta útját Onega felé; itt meg azt beszélte, hogy mint búcsujáró Nowgorodon és Kiewen át akarja körmenetét befejezni. Ortegánál két

Tiszai komp. (Zombory G. eredetije után rajz. Lüders.)

a fölött való sajnálkozásukat, hogy egy ilyen jámbor zarándok a kárhozat felé vándorol s nagyon megörültek, midőn a lengyel ráhagyta magát beszélni, hogy czentul istennek tetsző óhitű módon fogja magára hányni a keresztet. Sikerült térítésük fölött való örömben még néhány pint tejet ingyen adtak neki s lelkére kötötték, hogy maradjon hű az új hitvalláshoz. Fájdalom, hogy *Pietrowski* nem igen sokáig tartotta meg az új formát, mert alig tért vissza régi gazdája kunyhóba, ismét kényszerülve volt a kereszteteket úgy vetni magára, a hogy azt elébb tette.

Több napon át hol posványos vidéken, hol törpe erdőkön vitt keresztül az ut. A táj mind sze-

ut állott előtte nyitva: az egyik jobbra, Finnország posványain keresztül Svédországba, a másik pedig, mely több veszélylyel volt egybekötve, Wytegrán és a finn tengeröblön keresztül Olonezbe s a balti tengerre vezetett. Azonban az Uralon átkelés s a téli utazás szenvedései annyira kifárasztották, hogy most már kevésbé tartott a felfödöttetés veszélyétől mint attól, hogy erőfeszítéssel északfelé utazzák. Az enyhe évszak sokkal könnyebb tette a gyalogjárást; az erdőkben elég üde galyat s lombot talált éji tanyául, s a farkasok, nagy esodálkozására, hébehóban csak távolról hallatták hangjukat, a nélkül, hogy különösebben alkalmatlankodtak volna neki.

A merre csak járt, mindenféle igen szegényes nyomorult helységekre akadt, s ezek egyikében még kenyeret sem kaphatott, hanem csak épen akkor fogott friss halat.

Wytegrában evezésnek szegődött el egy hajóra s így jutott Szent-Pétervárra, innen gőzhajón Rigába, s végre, bárha az örök lövöldöztek is reá, ép bőrrel kelt át a határon. Szerencsésen érkezett Königsbergig, s itt egészen elkészült rá, hogy másnap reggel gőzhajón Danzigba menjen. A sok lőtásfutás s a hőség által ellankasztva, este leült egy köre s szerencsétlenségére elalult. Éjfél-

kor fölrazta álmadozásából egy ör. Zavart feleletei, de leginkább idegen kiejtése gyanusnak tüntette őt fel s ezért a rendőrségre vitetett, hol egy magasabb rangu hivatalnok előtt felfűdözte kilétét; a hatóságok azonban kénytelenek voltak őt Oroszországnak kiszolgáltatni; mindazonáltal úgy intézték el a dolgot, hogy egy polgár tegyen le érte pénzbiztosítékot, s mikor ez megtörtént, módot nyújtottak neki a megszökésre.

Igy jutott *Pietrowski* 1846. szeptember 22-én Párisba, hol később utazási kalandjait ki is nyomatta.

Humboldt a meleg égöv alatt, gyűjteményei közt.

Tiszai komp.

Hazánk változatos életképekben oly gazdag, milyen talán Európa egyetlen országa sem. Ez természetes, mert világrészünk egyetlen állama sem mutathat fel területében s népeiben oly sokféleséget, mint Magyarország. Erdélyi havasaink s a beláthatlan Alföld; zord rengetegek meg a szeliden mosolygó dombos tájak; rohanó hegyi folyóink, s a méltósággal hömpölygő Duna és Tisza; a regényes Balaton vidéke és víztelen rónáink; az ingoványos Fertő s a kősírtes Máramaros, szóval minden vidékünk más és más megragadó tájképet nyújt.

S ha most e különböző tájképekbe belé illesztjük hazánk különböző nyelvű népeit, különböző szokásaikkal, egymástól elütő öltözetük s jellemző sajátságaikkal: a felvidéki tótot, a bonti palócot, a bánáti szerbet, a somogyi magyart, a tolnai svábot, a máramrosi rusznyákot, az erdélyi székelyt, oláhot, szászot, — a muraközi horvátot, a stájer-széli vendet sat. s a mindenféle szétszórt cigányt, zsidót és örményt, nem csodálkozhatunk, ha a hírneves külföldi életkép-rajzolók el-elszoktak láto-
gatni hazánkba, művészi ecsetjüknek tárgyat keresni.

De a haladó művelődés nemcsak az egyesek, hanem egész országok külsejét is át szokta lassankint változtatni, s így történt, hogy némely husz év előtti életképnek ma már csak leírásokban akadhatunk nyomára, hogy többet ne említsék: például az Alföldről meg Erdélyből Pestre és Bécsbe fuvarozóknak a híres szolnoki töltésen való viszonytagságaira, a miért különben az illetők áldhatják

a gondviselést, meg a hazánkat keresztül-kasul átszeldelő vasutakat.

Azonban a festész és író számára még sokáig lesznek olyan jeleneteink, melyek életképek tárgyaul szolgálhatnak, s ilyek többek közt a nagyobb folyóíkon keresztül a közlekedést fenntartó révek és kompok. Képünk egy ilyen tisztai életképet állít elő Zombory Gusztáv rajza után.

A természet csodáiról.

(Humboldt után.)

Ha az ember észlelő elmével szemléli a természetet, vagy ha átméri képzelmében a szerves teremtés egyszerű téreit: a számos behatások közt, melyeket érez, egy sem oly mély, oly hatalmas mint az, melyet az élet teljes elterjedtsége idéz elő. Mindenütt, még a jeges sarkok közelében is hangzik a lég a madarak énekétől, a surranó rovarok dongásától. És az élet nemcsak az alsóbb rétegekben, hol sűrűbb gőzök lebegnek, de a felső legtisztább légkörökben is uralkodik. Mert a hány-szor a peruáni Kordillerák gerinceit vagy a Leman tavától délre eső Fehérhegy csúcsát meglátogaták, mindannyiszor még e pusztaságokban is bukkantak állatokra. A Chimborazo-n, mely az Aetnánál majdnem nyolcezer lábbal magasabb, lepkéket és más szárnyas rovarokat látánk. Bárha azok függélyes légáramoknak engedve, váratlan vendégül jelentek ott meg, hová az ember szor-gos lépteit a buvárvágy nyugtalansága vezérli: ottlétiük mégis bizonyítja, hogy a hajlékonyabb állati teremtés ott is megél, hol a növényzeti élet rég elérte szélső határát. Magasabban, mint a Teneriffa kuphegye a Pyrenaek hófödött hátára emelve, magasabban az Andes-ek valamennyi csúcsainál lebegett gyakran fölöttünk a kondor, a héják ezen óriása. Rablási vágy és a finomgyapjas vikunnák utáni leselkedés, melyek hasonlóan a zergékhez, nyájanként barangolják be a hólepte füveseket, csábitja e hatalmas szárnyast eme régióba.

Ha már most szabad szemmel is elevennek találjuk az egész légkört, úgy a mesterséges lát-szerek még nagyobb csodákat lepleznek le előttünk. A szelek a sugárosok s egyéb górcsőál-latcskák egész seregét emelik a száradó vizekből a levegőbe. Mozdulatlanul és tetszhalálba merülve lebegnek a légben: míg a harmat azokat a tápláló földre visszaszállítja, a leplet föloldja, mely átlát-szó csigolyás testüket borítja és — valószínűleg azon éltető anyag erejével, melyet minden víz tar-

talmaz — a szervekbe új gerjékenységet lehel. Az atlanti sárgás porlebvények (porködök), melyek a capverdi szigettenger felől koronként mesz-szire hatnak be keletfelé Éjszak-Afrikába, Olasz-országba s közép Eu ópába, Ehrenberg dicső fölfe-dezése szerint csupa górcsőállatocskák összehal-mozódásaiból állanak. Sok közülök talán számos évig lebeg a legfelső légrétegekben, s néha függé-lyes széláramok által életképesen és szerves ön-oszlás közben hozatik le.

Kifejlett teremtményeken kívül a légkörben még jövő képződmények számtalan csiráira is aka-dunk, rovar- és növénytojászkákra, melyek boj-tokkal vagy pehelykéekkel ellátva a hosszas őszi utra alkalmasak. Magát az éltető port, melyet a két-lakuaknál a himvirágok elszórnak, szelek és szár-nyas rovarok szárazon, tengeren át viszik az árva nővirághoz. A hova csak a természetbuvár szemehat, élet vagy az élet csirája van elterjedve.

De ha a mozgékony légtenger, melybe meritve vagyunk s melynek fölszine fölé nem emelked-hetünk, számos szerves teremtménynek a legszük-ségesebb tápot szolgáltatja is: ezek a mellett még durvább eledelre is szorulvák, melyet csak e gáznemű ocean alja nyújthat. E fenék kétféle ter-mészetű. Kisebb részét a szárazföld képezi, köz-vetlenül a lég által körülövedzve; nagyobb része vízből áll, — talán egykor, évezredek előtt villa-nyos tűz által légnemű anyagokból összeolvadva, és most szüntelenül a felhők műhelyében, vala-mint az állatok és növények üterében fölbontva. A szerves képződmények mélyen a föld méhébe terjeszkednek: mindenütt, hova a lebvényes *föli-letű* vizek természetes barlangokba, vagy bányá-üregbe hathatnak. A *virágtalanok* földalatti nö-vényzete már korán volt tárgya tudományos mun-kálataimnak. Meleg források ily növénykéket a legnagyobb hőfokoknál is táplálnak. Közel a sark-körhöz, az új világ Medve-tavánál oly talajt, mely nyáron át 20 hüvelyknyi mélységig fagyva

mara d, *Richardson* virágzó növényekkel látott diszítve.

Nincs még eldöntve, hol van elterjedve az életnek nagyobb bősége: a szárazföldön-e vagy a tengerek titkos mélyeiben. Ehrenberg jeles munkája által „*A legparányibb életről*“ a tropikus világ-tengerben, valamint a déli sark uszó és szilárd jégében, szemeink előtt a szerves életkör, ugyszólván az élet látköre, szélesedett. A legkisebb állatkák több nemei, 12 foknyira a sarktól, jégdarabokba burkoltan élve találtattak; s a kis fekete jégbalha, *Desoria glacialis*, is épen úgy lakik Helvétia Agassiz által tanulmányozott havasainak szűk jégcsövecskéiben. Ehrenberg kimutatta, hogy többféle görcső-ázalagokon (*Synedra*, *Cocconeis*) ismét mások féregkép éldegélnek; hogy a Gallionellák megfoghatlan eloszlási erejöknel és roppant tömegszaporodásuknál fogva, azok egyetlen egy láthatatlan állatocskájából négy nap alatt két köbláb bilini palakő *válhatik*. A világ-tengerben a kocsonyaféle férgesekéék majd élve, majd halva, világító csillagokként jelennek meg. Villófényük a mérhetlen világ-tenger zöldes felületét tüztengerré változtatja. Felejtetlen előttem a Délitenger ama csöndes éjeinek behatása, midőn az illatos lég kékjéből a hajó magas csillagképe s a sülyedve leszálló kereszt szende fényt árasztottak, s midőn egyszermind a tajtékozó tengerárban a delfinek világloló barázdákat vontak.

De nem egyedül a világ-tenger, a mocsárvizek is számtalan csodás alaku férget rejtenek, melyek pusztá szemmel láthatatlanok. Különnemű légkeveréktől övedzve s a napvilágot soha nem ismerve, lélegzik sok teremtmény, a giliszta bőrét, a forróövi csörgökigyó bősejtű tüdejét lakva. Vérrel bíró állatkák békákban és lazacokban is élnek, sőt Nordman szerint a halszemek folyadékaiban, valamint az ólom kopotyúiban. Így a teremtés legrejtettebb térei is étellel vannak telve. Mi itt a növények nemeit akarjuk tekintetbe venni; mert az állati teremtés léte az ő létökön nyugszik. Szüntelen igyekeznek a föld nyers anyagát szervesen egymáshoz sorozni, s előkészítve élénk erővel vegyíteni, a mi ezerszeres átváltozás után gergelmes idegrosttá nemesedik. Ugyanazon pillantás, melyet a növények elterjedésére szegezünk, az állati élet bőségét is leleplezi előttünk, mely azok által tápláltatik és föntartatik.

Különbözöleg van azon szőnyeg szöve, melyet a virágdús Flóra meztelen földgömbünkre terít: sűrűbben, hol a nap az örökké felhőtlen égen magasabbra emelkedik; lazábbul a tehetetlen sarkok felé, hol a meg-megtérő fagy majd a kifejlett bim-

bót öli meg, majd az erő gyümölcsöt kapja el. De az ember mindenütt örvendhet a tápláló növénynek. Ha a tenger alján egy tüzhányó a forrongó árt ketté választva, rögtön salakos sziklát tol a víz tetejébe; vagy ha a társas litophyták sejtes lakjaikat valami tengeralatti hegygerincre rakják, míg azok évezredek multán a víz színe fölibe emelkednek, elhalnak és lapályos burányszigeteket képeznek: úgy a szerves erők tüstént tevékenyek a holt sziklának életet adni. Hogy a magot mi hozza elé oly rögtön: ha vándormadarak-e vagy szelek, vagy a tenger ársjai? a partok egymástóli távolsága mellett igen bajos meghatározni. De a meztelen kövön, mihelyt azt a lég először érinti, az éjszakai országokban bársonyemű rostok szövete képződik, mely a szabad szemnek színes foltokként tűnik föl. Ezek némelye kiemelkedő vonalokkal, majd egyszeresen, majd kétszeresen van határolva; mások meg ráncocskák által vannak szakaszokra osztva. Idő multán világos színezetük elsötétedik. A messzire látszó sárga barnává s a Lepráriák kékes szürkéje lassanként pornemű feketévé válik. A korosodó földem határai egymásba folynak, és a sötét aljon új, vakító fehér, körkörös zuzmók képződnek. Így rakodik rétegenként egy szerves szövet a másik fölibe; és valamint a megtelepedő emberi nemnek az erkölcsei mivelődés bizonyos fokait kell megfűtnia, úgy a növények lassankénti elterjedése is bizonyos természeti törvényekhez van kötve. A hol most az erdők magas fái szellős koronáikat ringatják a légben, ott a földnélküli közetet hajdan csak gyöngéd zuzmók takarták. Mohák, füvek, szárnövények és bokrok töltik be a hosszu, de mérhetlen időközt. A növényzet és annak a föld pusztá kérgén való lassankénti elterjedése történetének ép úgy meg vannak a maga korszakai, mint a vándor állatvilágénak.

De ha az élet bősége el is van mindenütt terjedve, ha a szervezet szüntelenül tevékeny is a halál által föloldott elemeket új alakokká olvasztani: az élet e bősége s annak meg-megújulása az égaljak különfélesége szerint mégis igen különbözö. A hideg öv alatt a természet időszakonként megdermed; mert folyékonyság az életnek föltétele. Állatok és növények (mohákat s egyéb virágtalanokat nem számítva) itt számos hónapon át téli álomba merülve hevernek. A föld nagy részében tehát csak oly szerves lények fejlődhetek, melyek a meleg tetemes megvonásának ellentállani, és levélszervek nélkül az életműködés hosszu megszakadását eltűrni képesek. Minél közelebb megyünk ellenben a forró égövhöz: annyival inkább

fokozódik az alakok sokfélesége, a forma és a színvegyület kellemé, s szerves élet örök ifjúsága és ereje.

E fokozódást könnyen kétségbe vonhatja, ki földrészünket soha el nem hagyá, vagy az általános földisme tanulmányozását elhanyagolá. Ha sűrülombos tölgyeseinkből a havasokon vagy a Pyrenack láncolatán át Olasz- vagy Spanyolországba lépünk, vagy ha épen tekintetünket a Középtenger néhány afrikai partvidékére szegezzük: könnyen azon téves észlelethez jutunk, mintha fátlanság volna a forró övek jellemzője. De ne feledjük, hogy déli Európának más alakja volt, midőn ott a pelasgi vagy karthágói népségek először telepedtek meg; ne feledjük, hogy az emberi nem korábbi művelődése az erdőket elpusztította, hogy a nemzetek átváltoztató szelleme a földet azon diszétől lassanként megfosztja, melynek az észak örvend, s mely minden történelemnél biztosabban tanúsítja erkölcsi

művelődésünk ifjúságát. Azon nagy fordulat, melynek folytán a Középtenger képződött, midőn az dagadó árjaival a Dardanellák rekeszeit és Herkules oszlopait áttörte: e fordulat, úgy látszik, a határos országokat televény földjük nagy részétől megfosztotta. A samothrace-i mondák e romboló természetváltozás újabb koráról tanuskodnak. És mindazon országokban, melyeket a Középtenger habjai mosnak, és melyeket mészkö és kréta jelleméz, a földfelület nagy része kopár sziklából áll. Az olasz vidékek festőisége nevezetesen az élettelen pusztá közet s az abban szigetkép föltululó buja növényzet közti ellentétben nyugszik. Hol e közet kevésbbé szaggatott, a vizet felületén összetartja, hol ez földdel van takarva: ott Olasz-honnak is megvannak a maga tölgyesei, oly árnyékosak s oly zöldek, a minőknek azokat az észak lakója óhajtja.

(Vége követk.)

Erdödy Adolf.

A m e n h e l y.

„Extra Hungariam non est vita, si est vita: non est ita.“

A tárt kapu semmiképen sem biztosíték arról, hogy az épületben jó szamaritánus lakik. Lehet, hogy az lakik, de lakhatik benne merész utonálló, vagy könyörtelen irástudó, sőt — mi legroszabb — szívtelen rokon is.

A nyíltság ez esetben, nem bizonyít semmit s nem is részletezve változatos, kisebb-nagyobb módosultságát valamely mellék körülményből véve, mely most egy faköpenyegből örökődik, majd egy kutyaolból morog, egyszer mint buzogányos *portás* állja el az utat, másszor mint mogorva falragasz fenyegetődzik, így is úgy is figyelmeztetve levén a közeledő, hogy „a közönségnek tilos a bemenet.“ A tárt kapu jelentősége, ilyes módosítások távolléte esetében is, kétséges mindig s meghatározásához szükséges, hogy tudjunk valamit a küszöbön belüli életről. A tapasztaltság itt is, mint mindenben, lehet édes vagy keserű, akár izetlen, de nélküle nem jöhetni tisztába semmi iránt s alaptalan előítélet a legtöbb nézetünk.

A *Grand Hôtel* Párisban pompás egy épület s ezer meg ezer utas előtt áll nyitva folytonosan, de rokonszenvet még sem keres benne senki. Konyhája jó, borai felségesek, éttereme páratlan s a ki mindezért fizetni képes, sok élvezetben részesül kétségtelenül s egyszersmind elismeréssel is lehet az üzlet vezetői iránt, kik a maguk részéről méltán elmondhatják, hogy látogatóik igényeinek kielégítésére megtesznek mindent, hanem részvétből

nem szolgálnak benne senkit. Árjegyzék szerint történik ott minden mozdulat s a helyiség kényelmeiben és vendégszeretetében csak iparlovag részesül néha ingyen is. A vállalat nagyszerű, ajánlatos, sőt közhasznú is, de *testvériségről* benne szó sincs s a mozgató erő, melyből buzgalmi gépezetének minden keze lába jár, nem lelkesültség a szenvedő emberiség iránt, hanem csupán csak *szálloda-érdek* minden felebaráti érzélgés nélkül. *Dices* parancsára történhetnek benne csodák is, és hihető, hogy ha kedve kerekednék hamvaiból kikelt fiatal fönix madarat rendelni reggelijére, aranytálon fogják azt elébe teremteni: *garni de ses cendres*; hanem *Lázár* ne kérjen *szívet*, mert ezzel válszólna *mégvetőleg* a szemcs *garçon*: „nem szolgálhatunk, nincs az étlapon, s *extra* csinálni azt *sauté à la financière* az ön számára, milliókba kerülne.“

A tárt kapu értelme tehát ebben az esetben csak annyi, hogy bizonyos összeg pénzért bizonyos összeg kényelmet vásárolhat az utazó. És ebből ismét az következik, hogy csalódní fog minden ember, a ki benne egyebet lát és keres. Hogy aztán az ilyen kapu egy magános kereset *nagy vendéglőjé*-be, avagy *Nagy-Británia* állományi üzletébe nyílik-e, az a dolog természetére nézve tökéletesen mindegy.

Máskor nem jelent még ennyit sem a szabad bemenet, mert a melybe és melyből tömegesen jár be és ki a nép, csak egy közönség *Durchhaus* az

egész épület s a bámész idegent kinevetné az ut-
cagyerek is, ha megkérdeztetnék, hogy ki legyen
azon nagy hazafi vagy hatalmas ur, a kit annyi
tisztelő vagy hízeltő látogat szüntelen. Ilyen át-
járást pedig nemcsak a Wurm-udvar tárt kapui,
hanem Helvécia szabad Alpesei is ajánlhatnak.

Szóljak „az elátkozott ház“ tátongó külsejéről?
A fáradt vándor, kit majdnem bemenetre csábitott
el a csukatlan rácsozat s a barátságos és tisztessé-
ges arcu épület, ugyancsak szerencséről beszélhet,
ha mielőtt a végzetes küszöböt átlépné, valamelyik
szomszédtól értesítést nyer, hogy — a mit lát —
az a virító gyep süppedékes, az a lombos fa egy
fojtó *upa*, az a kéményfüst méregkatlan alul száll
fel, s hogy — a mit hall — a zajos nevetés vala-
mely szép áldozat görcsös ajkai közül tör elő, kit
zöldredőnyes ablak mögött tart bepólázva s csik-
landoz talpon halálra, egy pápaszemes, rezes orru
szőrnyeteg. El! el! kába bolyongó, siess, fuss s
vissza se nézz, míg tul nem vagy határán az olyan
vendégszeretnek, a milyent e borzalom tanyája
nyujt, álljon bár, mint magánbirtok a Duna mel-
lett, vagy mint országos intézmény a szász Elbe
partjain. Kerüld még az árnyékát is, mely — mint
Plinius állítja a hiénáéről — elnémitja azt, a kire
esik. Keress és találni fogsz más helyet a pihe-
nére.

Van becsületes fedél is elég. Lehet, hogy igény-
telenebb, nem gót sem gótai-naptár izlésben tor-
nyosuló, de biztos az éj viharai és vonító vadjai
ellen. Lehet, hogy épen zárva lesz a kapu, de az
elővigyázat a sok cirkáló rosz ember irányában ne
ijeszzen vissza téged. Csak kopogj bizalmasan és
meg fog nyilni előtted azonnal, örömmel, ha mind-
járt titokteljesen is, valamely hátsó, tán rejtett aj-
tócska, a melyen belül aztán részvételtjes bará-
tok környeznek, kik szorongva lesik a becsületes
bujdosónak jöttét s befogadják őt örvendezve, til-
alom dacára, saját veszélyeztetésük tekintetbe vé-
tele nélkül. —

Reményem, nem ért félre senki. Nagyon saj-
nálom, ha utóbbi tollrajzomat valaki oda magya-
rázná, hogy céloom dicsőíteni az alsóbb osztályokat
a felsőbbek rovására. Távol legyen tőlem ilyesmi-
nek még a gondolatja is. Az erénynek nincs kivált-
ságos osztálya s a nyomorultságot sem lehet hely-
hez kötni. A márvány palotában lehet nagyon jó
szív, a szalma fedél alatt lakhatik nagyon hideg
gonoszság s szerintem nincs hitványabb irányzatú
író annál, a ki regényének vagy színművének bün-
szerepeit mindig biborba öltözteti, a jellemnagya-
ságra pedig mindig rongyokat ad. — Én a fene-
bbiekben csak annyit akartam mondani, hogy a

fogadtatás minőségére biztos következtetést vonni
a kapu tárt vagy zárt állásából nem lehet.

Hanem elég a képekhöl. A többi: színház, ka-
szárnya, templom, kóroda, városház s más nyílt
épületek festését az olvasók képzeletére bizom, kik
meg lehetnek győződve, hogy ez ábrák *miniature*
példányait meg lehet kapni nagyobb alakban, or-
szágos keretben is.

Az akadálytalan vagy legalább könnyű elfo-
gadtatás maga nem biztosíték a vendégszeretet
valódiságáról. A visszanevetés oka ugyanis
lehet sokféle: hiúság, büszkeség, szokás, divat,
haszonlesés, kényszerűség, félelem, ármány, józan
számítás sat. egy szóval *önzés*, jól vagy roszul ér-
telmezve, de semmi esetben sem olyan, hogy benne
nemes lelkesültség legyen a túlnyomó elem, sőt
tovább megyek és állítom, hogy a vendégfogadás
általánosítása, rendszerűsítése mellett sokkal nehe-
zebb az érzelmfejlődés, s hogy az önmegtagadás
magasztos példányait csak ott találhatni, a hol ki-
vételesen, ritkábban szabad a bejárás. Hogy egy
hatalmas ország *nyílt házat* tartson *minden* poli-
tikai menekült befogadására, az nagy szerencse
és közszükség korunkban *minden* pártra nézve,
de hogy az ilyen egyenlősített jótétemény legtöbb
rugója a hideg fűben s nem a meleg szivben rej-
tődzik, az már a kivételetlenség természetéből
foly. A menhely, melyet a szabad és erős Anglia
nyujt a politikai világ mindenrangú és színű le-
győzöttjeinek, megbecsülhetetlen kétségtelenül, de
mi *szivélyesség* lehet egy intézkedésben, a mely ma
Hugo Victort, tegnap Bonaparte Lajost, holnap
Bakunint meg Herzent fogadja be védelmi körébe?
És ez nem *alceste*-i hangulat mizantrop nézete,
hanem egyszerű tényvonalozás a helyzetről, mely-
ben annyian vannak — faj, vallás és rangkülönb-
ség nélkül — s a melyből, mert egy oldalulag itél-
tetik meg, annyi ferde vádaskodás, igaztalan szem-
rehányás, keserű csalódás és otromba csüggedés
hangja hallatszík.

Szabály gyanánt állítva tehát fel azt, hogy a tárt
kapu maga még nem elégséges bizonyíték a ven-
dégszeretet valódiságáról, lássuk, miben áll ez?

A valódi vendégszeretet véleményem szerint
áll először is azon megható — mert közvetlen —
részvétben, mely a vándort, ki a ház vagy ország
tárt vagy felnyitott kapuján belépett, kézen fogja,
a családi tűzhelyhez vezetí és szól gyöngéden, vi-
gasztalólag, bátorítólag: „Barátom! itt a kandalló,
melegedjél; itt a kehely, igyál; s ha aztán meg-
szüint dermedtséged és szomjuságod, mondd el, mit
szenvetdél, hogy megosztván fájdalmaidat, részt
vehess néha örömeinkben s remélj és higj ve-

lünk, a kik szeretünk, mert tudjuk: mi járatban vagy.

Ebben áll a valódi vendégszeretet leglényesebb, legérzékenyebb része. De kell hozzá egyéb is, és ez még tán magasztosabb, bár nem oly szivhez szóló tanuságot tesz a fogadtatás nemes természetéről. Kell, hogy a *vendég*, a befogadott vándor meggyőződése tiszteletben tartassék, becsületes véleményének kimondása — bármennyire eltérő legyen is azokétól, kiknek fedele alatt él — se ne gátoltassék, se ellenszenvet ne keltsen, sőt jelül vétsessék arra, hogy nem véletlen hazafi avagy

hizelgő kalandor, hanem elvszilárd *férfitu* élvezze a részvét áldásait.

A hol e két igény kielégítve van, ott tökéletes a vendégszeretet; a hol egyik sincs, ott csak parádé, kétszínűség vagy nyereszkesedés az egész tárt kapu.

Tökéletes ország azonban ép oly kevéssé van e részben is, mint tökéletes egyén. Tökélytelen és tökéletlen van elég, minden fokozaton. Ismerek négyet: Angliát, Frankhont, Amerikát és Itáliát.

Csernátony Lajos.

Egy hét története.

— Február 2. —

Bár a tánc-idény ép most hányja legteljesebb virágait, ezuttal mégsem a „rózsa-szín éjszakákon,” hanem a fehér háztetőkön kezdem. A hír, hogy *hó esett*, oly történetté vált most, melyről az emberek öröm és remény hangján beszélnek, mint az ég valódi ajándokáról. Nem csoda. Talán ép a farsang röpke tündérével egyidőben jött fővárosunkba egy öldöklő angyal is, ki fojtó lehetével megmérgezte a levegőt, bezörgetett viskók és paloták kapuin, sok anyától elvette gyermekét, és sok gyermeket tett árvákká, nőket özvegyekké, megnépesítve a kórházakat és a temetőket. E pusztító angyal neve: *hagymáz*, e hetek óta uralkodó ragály, mely sötét szövetséget kötött az időjárással, a köddel, esővel és sártengerrel, s ezek kíséretében jött az embereket pusztítani és rémitgetni. — Máskor csak unalom volt az időről beszélni, most ez borzalommá vált. A mindig csepegő házereszek, a komor esőző ég, a nedves utcák és ködbe borult láthatár minden nap, minden órában arra látszottak inteni mindnyájunkat: „vigyázzatok, mert most a halál aratása van!”

Ily körülmények közt nagyon természetes, ha a báltermek fénye nem oly örvendetes esemény, mint a háztetők csillogó hava; s a tárcairónak is megbocsátható, ha farsangi képek helyett mindenek előtt az idő jobbra fordulásáról s a téli hidegről beszél, mely a hagymáz pusztításait végre is akadályozni fogja, ha ugyan — a mitől félni lehet — mire e sorok megjelennek, szét nem olvad megint fagy, hó és remény.

Mintha az idővel együtt a farsang is megfrissebült volna: a redout ma már sokkal nagyobb közönséget és kedélyesebb estéket lát, mint a mult hetekben.

Legnépesebb volt a jogász-bál, mult hó 30-

dikán, midőn több, mint háromezer ember gyült össze a ragyogó termekben, melyek ez alkalommal minden nagyságuk mellett is szűkekké váltak, úgy hogy a könnyű keringő itt nem volt egyéb mint nehéz küzdelem.

Ily nagy és tarka táncvigalomnak hü képét adni: oly nehéz feladat, melyre még a természet szerencsés és szolgálai utánzója: a *fényképészet* sem vállalkozhatnék. E mindig hullámzó nagy tömeg, mely minden pillantásban más arcot cserél, s mely zeneszó, illat, fény és jókedv tengerében uszik; a fiatalság, szépség és kellem e sok száz tündére; az öreg urak és ifju emberek e tarka keveréke; az öltözékek e pompája és egyszerű csinja; az ezer meg ezer alak és szín — egészen elkápráztatják a szemet. — Másnap, olyan az egész, mintha álom lett volna. A játszi képek elvesznek, mint egy dalmű hangjai, melyeket hallottunk, élveztünk s aztán — elfeledtünk.

Nem csoda tehát, ha a báltudósítók néhány megszokott kifejezés után rögtön hozzá fognak a bűjti leckéhez, és sohajtozgatnak a fényűzés, a divat szélségei és a magyar viselet folytonos gyérülése fölött.

Valljuk be, hogy erre van is némi ok. Nehány év előtt, midőn táncvigalmainkon a nők aranyescipkés főkötőkben, pártákban, zsinóros derekak és fehér ingvállakban ragyogtak, örvendve hirdettük: az ősi viselet állandó marad, mert ez szokás lesz, nem divat! Ki is dobhatná el ez öltözékeket, melyeknél festőibbeket a mai pipereszek leleményessége soha sem fog nyújtani. Azonban feledtük a divat szeszélyes természetét, melynek nem a festői kell, hanem az *új*. Így ma már a pipereboltok kirakataiban alig találunk egy két magyaros mintát; a mi van is, eltorzított alakú, egy-egy zugolyba

dobva, míg az előtérben a párisi kelmek, szabások, csipkék, fodrok és virágok mosolyognak, mintha erővel eszébe akarnák juttatni a járó kelőknek azt a dalt, melyet a Rigoletto hercege dúdol: „la donna e mobile!“

Azonban egy-egy szép alak még ma is hirdeti, hogy vannak kivételek, kik hüvek maradtak. Így a jogászbál házi asszonya is (gr. Károlyi Edéné,) megint oly festői magyar köntösben jelent meg, mely egészen háttérbe szorítá a fodrozott ruhákat, s az egész csillogó párisi divatot.

Egyébiránt nem annyira az öltözékek szabása az, mely kárhuztatásra méltó, mint inkább ama pazar fényűzés, mely ellen egy méltán elkeserült család-apa már is nyilvános szót emelt.

Nem akarunk túlságba esni, s nem kívánjuk, hogy szépeink erővel a bálók „hamupipőkéivé“ tegyék magukat. Tudjuk, hogy van némi igaz e mondásban: „la robe' est la femme,“ s így természetesnek találjuk, ha az öltöző szobák — a nők e kedves arsenál-jai — időnkint sok izléses piperével telnek meg; ámde a csin és izlés nem követelik a pazar fényűzést. Egy fiatal polgárlánykának, ki bájaiban birja legdrágább ékszerreit, nincs sok szüksége rá, hogy okvetlenül Párisból hozassa fejkét és drága kelméit, mint egyik vagy másik grófnő, ki százezrekkal rendelkezik, s kinek ennél fogva a fényűzés — az ipar érdekében — egy kis kötelessége is. — Az egyszerű divat: ez az, mi a közép osztály hölgyeinek legjobban állana, s mi mellett Hymen is, ki most sokszor megriad túlzott piperéiktől, nyájásabban fogná karját nyújtani nekik, hogy elvezesse őket a családi élet kedves édenébe.

De most veszem észre magamat, hogy bálrajzok helyett farsangi értekezésbe kezdtem, oly komoly képpel, mintha legalább is egy *akadémiai* széken ülnék; s ha már e száraz hangulat csakugyan meglepett, nem is térek többé vissza a báltérem

fényes talajára, hol mindenki lázasan rohan, hanem bepillantok az akadémiába, hol mindenki oly csöndesen mozog.

A mult hét legnagyobb eseménye itt az volt, hogy *Arany Jánost*, az ünnepezt költőt, nagy többséggel választák meg a tudóstársaság titkárának. E nevet senki sem ejtheti ki a nélkül, hogy e viszhangot ne költse: *éljen!* Most egy ország művelt közönsége viszhangozza ezt, miután mindig fölemelő látvány, ha egy kihunyt dicső nyomaiba egy másik dicső lép.

De az éljenzés zajába aggodalmak is vegyülnek.

Vajjon e tisztség száraz gondjai nem vonják-e el őt a költészet muzsájától? s vajjon e mély és nyugodt gondolkodó elme fog-e annyi tevékenységet kifejtteni, mint a mennyit egy nagy irodalmi társaság titkáráról — e mozgató szellemről — várunk? — kérdezik itt ott.

Mindkettőre könnyű a felelet.

Volt-e közönségünk eddig is oly nagy részvétellel e nagy elme művei iránt, hogy az egészen e magasztos pályának élhetett volna? Legkevesebb sem. Gondjai voltak eddig is, egykor a tanári széken, utóbb a Kisfaludy-társaság igazgatásában, s mégis nem mult el egy év sem, hogy valamely költői alkotásával — legalább töredékekben — meg ne lepte volna a közönséget.

Mi a másik kérdést illeti, arra csak annyit, hogy e nagy költő mindenben szigorú bírálója önmagának. Ha ő egy művet kiad, meg lehetünk győződve, hogy százszor nézte át kéziratát, míg végre úgy írta meg, a hogy csak tőle telt; ha pedig egy állást elfoglal: bizonyosan már előbb igen szigorun és lelkiismeretesen számot vetett magával és képességeivel. Így abban is megnyugodhatunk, hogy Arany János a titkári székeknek nem csak diszere, hanem javára is fog válni.

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

* (*Az akadémia igazgató-tanácsában*) a Fáy András elhunytá által megürült helyre egyhangulag gr. Mikó Imre tiszteletbeli tagot választották meg.

* (*Szemere Bertalant*) a gyógyintézetben gondosan óvják minden érintkezéstől. A mint megjött, mindjárt ki akart menni, hogy magyar ruhát vegyen, de egészsége kimélése végett lebeszélte róla. A napokban fölkereste Deákot, de nem találta hon.

* (*A magyar országgyűlés*) összehívásának ideje, legújabb hírek szerint, még nincs megállapítva.

* (*Pest város terjedésének*) bizonyosságul azon körülményt hozzák föl, hogy ma is elegenden vannak, kik még azon korból ismerik, midőn a József-téren korcsolyáztak, s a vasuti indóházon innen vadkacsákat lövöldöztek. Hogy pedig a legutolsó időben is sokat épült, számok erősítik. A Lipótvárosban 1850-től 1864 végeig 90 nagyobb építkezés történt, s ez uj épületekben összesen

876 lakás készült és 1030 fél lakik. Legkevesebbet építettek 1851 és 58-ban; legtöbbet 1861 és 64-dik évben.

* *A Kisfaludy-társaság*) új tagjaivá a febr. 1-i ülésben Szemere Miklós, Pákh Albert és Szigeti József választották meg. Az igazgatóság ideiglenes vezetését, Arany lemondása folytán, Greguss Ágost titkára bizták. A „ballada elméletére“ bejött pályaművek egyike megjutalmaztatik, míg az elégiák közt nem találtak a pályadíjra érdemeset.

* *(Szalay László „Magyarország történeté“-nek)* folytatására és befejezésére, a „P. N.“ szerint, Thaly Kálmánt szövegezték föl.

— *(A protestáns irodalmi társulat)* megalapítására az engedély legfelsőbb helyen megtagadtatott.

* *(Új magyar hercegek.)* Főúri körökben beszéltek, hogy három magyarcsaládbeli gróftól hercegi rangra emelnének: gr. Károlyi Alajost, a berlini osztrák követet, gr. Apponyit, a londoni követet és gr. Nádasdy Ferencet, az erdélyi kancellárt. E hirt azonban egy bécsi lap valótlannak mondja.

* *(Madách „Ember tragédiáját“)* Popovics Döme szerb költő szerb nyelvre fordítja.

* *(A jogászbál bevétele)* összesen 7 ezer ftra ment, miből közel 3000 tiszta jövedelem maradt fenn a jogász-segélyző egyesület javára.

* *(A pesti fiúveszkertben)* egy nő mutogatja magát, mint hirneves állatszeliidítő. Neve Cocchi-Advinent Karolina.

* *(Testvéries táncvigalom.)* Aradról írják, hogy Józshelyen m. hó 21-én tartott táncmulatságban Arad- és Zarándmegyéből magyarok, románok és izraeliták nagy számmal jelentek meg, s a különböző elemek közt a legtestvériesebb szellem volt észrevehető. Reggel felé a „testvériség“ megjelenése közben s a Rákóczi-induló kíséretében ozlottak szét.

* *(Galacon magyar olvasóegylet)* alakult, Czelder Márton buzgó missionariusunk munkássága folytán. Ugyanő Oláhország Bucei városában egyesült prot. egyházat szervezett, mely noha jobbára német hitsorsosokból áll, a moldva-oláhországi magyar missióhoz tartozik.

* *(Szalay László családja javára)* a varannói magyar olvasó-egylet e hó 11-én bált rendez.

* *(Az alsó-magyarországi bányamunkások)* folyamodtak, hogy a személyes kereseti adó, továbbá a katonas közmunkakötelezettség alól fölmentsék őket; legf. helyről azonban tagadó választ kaptak.

* *(Londonban a köd)* jarr. végén oly nagy mértékben állott be, hogy ott, a köd hazájában sem

emlékeznek hasonló esetekre. Máskor a légkör elsötétedése csak egyes városrészekre terjedt ki, ezuttal London s egész vidéke áthatlan sötétségben volt. A fáklyák, miket nagy köd idején az utcán járók szoktak gyújtani, kevés szolgálatot tettek, miután világosságuk alig 2 lábnyi körre terjedt. Sőt az épületek belsejébe is behatolt; a fényesen világított Conventgarden-színházban a távolabbi nézők a játszókat nem láthatták. A ködben sok rablás s utonállás történt, a közlekedés megakadt, s a sötétségben többen a Themsebe hulltak.

— *(Langiewicz)* volt lengyel diktátor még mindig Josepstadtban van bellebbezve; a reichsráth egyik bizottsága azonban kérvényt nyújt be a kormánynak, hogy Langiewicz szabadon mehessen Svájcba, melynek megválasztott polgára.

— *(Mexikóból)* írják, hogy ott az új császárság még nem áll szilárd lábon, mert a köztársaság ellenke, Juarez még mindig erősen tartja magát s folyton újabb meg újabb támogatásban részesül.

* *(Palermóban a nép)* az érseki palota előtt összecsoportosulva, megégeté a pápai encyklikát. Azután csendesen széjjeloszlottak.

* *(A francia akadémia)* egyik jelöltje: Julius Caesar életirója, Napoleon császár. Művét a szultán is fordíttatja török nyelvre.

* *(Varsóban a haditörvénytörések)* legújabbán ismét 30 lengyelt ítél halálra, kik a fellegrárban fogva tartatnak.

* *(Napoleon herceg)* a császár tiszteletére febr. 11-én fényes táncvigalmat ad, melyben a meghívottak egyenruhában vagy udvari jelmezben jelennek meg. Először történik, hogy a fekete frakk a Palais-Royalból ki lesz tiltva.

Képtalány.

Megfejtése a jövő számban lesz.

A 4-dik számban közölt képtalány megfejtése ez: „Az egyik 19, a másik egy hán 20; az egyik eb, a másik kutya; az egyik ördög, a másik pokol.“